

دکتر مهندس پرویز - نیلوفری

دانشکده منابع طبیعی - کرج

درختان کریستمس

یکی سروآزاده را زردهشت

به پیش در آذر اندر بهکشت

بارها در هنگام عبور از شهرهای بزرگ ایران و جهان در ماه دی ماه درختان بسیاری

را که برای فروش عرضه میشود مشاهده فرموده‌اید .

این درختان همان درختان کریستمس میباشند ، که سنن و تجارت مربوط به آن

چندین قرن است ، که بخصوص در بین پیروان حضرت عیسی در جهان رایج شده است ،

در حال حاضر بیش از ۱۰۰ میلیون درخت در آمریکا و اروپا در منازل و پارکها تزئین

میشوند .

اکنون ضمن تبریک گوئی عید میلاد مسیح به اقلیت مسیحی ایران و مسیحیان جهان

به بررسی این سنت می پردازیم .

بطور کلی آدمی از بدو تاریخ خود با درختان که یکی از مواهب طبیعت است ارتباط

دائم داشته است . انسان آغازی در جنگل میزیسته و برای گریز از درندگان به شاخه‌های

بلند درختان پناه میبرده و در موقع بروز طوفانهای مهیب در جنگل ، ایمان وی بسدرک

قدرتی مافوق طبیعت بیشتر میشده است ، حتی حیات اسرار آمیز درختان انسان آغازی

در اندیشه عمیقی فرو میبرده و در پایان باین نتیجه میرسیده است که هر درخت خدائی

است که در زیر پوست خشن و سخت آن شخصیتی مافوق آدمی پنهان است .

در افسانه‌های باستانی همچنین آمده است ، که درختان بسیاری در کرانه‌های دریای

چین میروید که به آدمی حیات جاودانی و طول عمر و تندرستی می‌بخشد .

در افسانه‌های باستانی یونان هر درخت را فرشته بنام هاما درایاد *Lamdrayade* که در داخل او پنهانست نگهبانی میکند ، که جان وی بحیات درخت بستگی دارد ، ملکه فرشتگان را در ایاد مینامیدند .

کلمه کرایست *christ* بمعنی مسیح، عیسی مسیح یا عیسی نجات دهنده یا نمونه کامل انسانیت است .

چنانکه حافظ میگوید :

مژده ای دل که مسیحا نفسی میآید   که ز انفاس خوشش بوی کسی میآید
مسیحا دم : یعنی آنکه دمش همچون عیسی در زنده کردن مردگان مؤثر است . یا
چنانکه آمده است :

طبییب راه نشین درد عشق نشناسد   برو بدست کن ای مرده دل مسیح‌دمی
و چنانکه حافظ فرماید :

در آسمان نه عجب گر بگفته حافظ   سرود زهره برق‌آورد مسیحا را
و یا چنانکه در لباب الالباب آمده است :

گویا شود به فرمدیخش مسیح وار   طفلی که نارسیده همی برلبش لب
و یا به قول سعدی شیرازی :

شب اگر با مسیح در فلکی   مورد تهمتی اگر ملکسی

چنانکه از واژه مسیح به معنی نجات دهنده برمیآید ، حضرت عیسی از مردگان قیام کرده و واژه *Resurrection* بدین معنی است .

واژه نوئل *Noel* به معنی جشن میلاد مسیح - عید میلاد مسیح یا سرود میلاد مسیح است ، واژه کریستمس به معنی جشن عید میلاد مسیح یا عید نوئل میباشد که برابر با روز ۲۵ دسامبر تا ۶ ژانویه است ، و در حقیقت هفتمای است که آغاز آن ۲۵ دسامبر است و تا پس از سال نو یعنی اول ژانویه ادامه مییابد ، (در انگلیس تا عید پاک ادامه دارد .)

عید پاک *Easter* یا *Pasche = Pasche* برابر با عید فصح یهود است .

در این روز یهودیان یادبود خروج بنی اسرائیل را از مصر جشن میگیرند ، (مسیحیان نیز جشن یادبود صعود عیسی و برخاستن عیسی از مردگان را جشن میگیرند) .

درخت کریستمس، درختی است که در شب عید میلاد مسیح آنرا آرایش و شمع باران ،

یا چراغانی میکنند و یکی از اصول الهیت مسیحی یا مسیح شناسی *christology* است که شاید قدمت آن بزمان زرتشت پیامبر باستانی ایران و یا بعقاید آریان که در آن

موقع عالم مسیحیت را بدو دسته تقسیم نمود برسد ، و این سنت آورنده نسیم روح پرور مسیحیت و طراوت و تازگی جنگلها بخانه و کاشانه مسیحیان است .

بابائونل یا *Sante - Claus* موجودی خیالی است ، که در پشت درختان کریستمس ، و در پارکها - خیابانها و یا دودکش بخاریها پنهان شده و کودکان گمان میبرند که در شب عید میلاد مسیح بنزد آنها آمده و جیب آنها را پر از عیدی مینماید . بیت اللحم *Bethlehem* از شهرهای یهودیه است که محل تولد عیسی بوده است و *Bethlemite* فرقه‌ای از مسیحیان قرن سیزدهم انگلستان است که بیادگار تولد عیسی در بیت اللحم ستاره‌ای پنج‌پر برسینه نصب میکردند و بامور خیریه همت میگماشتند . تزئین درختان و چراغانی کردن آنها یک سنت کهنسال باستانی است که شباهت زیادی به دخیل بستن ایرانیان به درختان دارد و متأثر از اصول آئین زرتشت و میترائیسم است . بطوریکه زرتشت اسپیتمان میگوید :

همه درختان و گیاهان مقدس اند و هر که درختی کارد او اشوئی (راستی و درستی) کارد .

درختان سرو و کاج در ایام کریستمس خانواده‌ها را با تازگی ، عطر و زیبایی جنگلها ، آشنا میکند و باعث علاقه آنها به صلح و آرامش و دوستی میگردد . درختان کریستمس بر سه نوع اند :

اول - درختان کریستمس کوچک که در هر خانواده مسیحی در ایام کریستمس تزئین شده و چراغانی میگردد و خاطره‌ای از روز تولد مسیح را در زمستان جلوه گر میکند .

دوم - درختان کریستمس بزرگ قطع شده که گاه به ارتفاع ۵۰ تا ۶۰ متر میرسد و در مواقع کریستمس از جنگلها قطع شده و در شهرها چراغانی و آذین بندی میشود .

سوم - درختان کریستمس بزرگ ریشه دار پارکها و گردشگاههای جنگل که بمناسبت ایام کریستمس در محل خود چراغانی و تزئین میگردند .

در آمریکا این سنت امروزه بسیار توسعه یافته است لکن باید گفت خواستگاه این سنت کشور آلمان است ، که آنهم کم و بیش متأثر از تفکرات نژاد آریائی است . این سنت در اوائل قرن نوزدهم در آمریکا بسیار پا گرفت و درختان بسیاری را با الیاف پنبه‌مای و رشته‌های گیاهی و چراغهای الوان و تزئینات کاغذی آراستند .

بعضی از تاریخ دانان معتقدند که تاریخچه استفاده از درخت کریستمس در عید سعید میلاد مسیح مربوط به زمان *Martin Luther* است که در بین سالهای ۱۵۴۶ - ۱۴۸۳ میلادی در کشور آلمان میزیسته است .

در آن زمان لوتر پس از عبادات خود هرگاه که زیبایی افلاک و درختان پوشیده از برف و مهتاب و ستارگان درخشنده نظر می‌افکند ، بیاد تولد عیسی مسیح می‌افتاد ، از آن رو برای بزرگداشت و یادآوری این خاطره بزرگ تصمیم گرفت ، خاطره چنین شبهائی را در داخل منزل بوجود آورد .

و بیادبود شبهای بتلهم (*Bethlehem*) و تولد عیسی در بیت اللحم جشن و سرود مذهبی برپا سازند .

بعدها در اولین شامگاه کریسمس *christmasse* درختان کریسمس تزئین شده ، در داخل اطاقها یا سالن منازل مورد استفاده قرار میگرفت ، ولی از شمع برای چراغانی استفاده نمیشد .

زیرا یک قرن بعد در استراسبورگ ، استفاده از شمع دیده نمیشود . تا سال ۱۷۰۰ میلادی سنت استفاده از درختان کریسمس فقط در منطقه رودراین *Rhin* دیده میشود . و تزئین با شمع بعنوان یک عمل جلف تلقی میگردد . لاکن بعد از ۱۷۰۰ میلادی تزئین با چراغ رونق میگیرد و درختان کریسمس بعنوان سنت آئین مسیح رسماً در کشور آلمان پذیرفته می‌شود .

درختان و گیاهان دیگری از قبیل کنار *Zizypus - Spina-christi*

و خاس *Ilex aquifolium* که بانگلیسی بان *holly* میگویند و دارای تیغ بسیار است ، نیز در آئین مسیح مقدس اند ، زیرا از آنها تاجی پرتیغ برای مسیح می‌سازند و حضرت مسیح را با چنین تاجی مصلوب می‌سازند .

بدین سبب در انگلستان بدر خانه‌ها یک حلقه از گیاه یا درختچه خاص *Ilex* آویزان می‌کنند و یک زنگ پلاستیکی هم بعنوان تبرک و کرامت بدر ورودی می‌آویزند . در زمان انقلاب آمریکا ، این سنت همراه با گشت و گذار سربازان ، اقیانوس اطلس را در می‌نوردد و در آمریکا رایج میگردد . بطوریکه در سال ۱۸۰۴ میلادی نخستین عید کریسمس با آرایش و تزئین یک درخت کریسمس در فورت دیر بورن *Fort Dearborn*

برگزار می‌شود و به تدریج این سنت در همه کشورهای مسیحی مورد قبول واقع میگردد . بطوریکه کشور فنلاند رسماً این سنت را در سال ۱۸۰۰ میلادی و کشور دانمارک در سال ۱۸۱۰ میلادی و سوئد در سال ۱۸۲۰ میلادی و نروژ در سال ۱۸۳۰ میلادی قبول مینمایند . بعدها در حدود سالهای ۱۸۴۰ میلادی این سنت از کشورهای اسکاندیناوی به فرانسه و انگلستان منتقل میشود ، بطوریکه در سال ۱۸۹۰ میلادی ۳۵،۰۰۰ درخت کریسمس در

پاریس بفروش میرسد

در مورد ریشه این سنت باستانی باید گفت که استفاده از چوب انار بعنوان به‌برسم در ایران باستان در آتشکده‌های مامعول بوده است یا بکار بردن یک دسته‌گیاه در کوتاهترین روزهای سال در مصراع‌های بوده است (بعنوان یک سنت مذهبی) و یا بکار بردن گل‌دان‌های سبز نخل در منازل را هنوز بعنوان نشانه پیروزی زندگی علیه مرگ میدانند و گذاردن یک شاخه درخت سوزنی برگ‌چون سرو و کاج را در منزل بعنوان نماینده زندگی و حیات میدانند . تمام این سنن نشان دهنده همان تفکر قدیمی ایرانیان باستان است که برای سرو و کاج کرامتهائی قائل بوده‌اند و حتی تغذیه از گرد آن‌ها را مفید و وسیله طول عمر آدمی میدانستند هنوز هم بهنگام جشن نامزدی - عروسی - روز تولد بین زرتشتیان معمول است که با شاخه‌های سرو به یکدیگر شادباش میگویند و زندگانی دراز را برای طرف آرزو مینمایند . غیر از ایرانیان و سنن ایشان و احترام زرتشت بدرخت سرو که در اشعار باستانی ما آمده است ، اسکاندیناویها نخستین قوم اروپائی بودند که برای درختان نراد قربانسی میکردند .

راجع بدرخت سرو کاشمر که زرتشتیان معتقد بودند مانده که زرتشت آنرا در آتشکده نوبه‌لر

بلخ کاشته ، فردوسی گوید .

به پیش در آذر اندر بکشت
که پذیرفت گشتاسب دین بهی
چنین گستراند خرد دادرا
که چون سرو کاشمر به گیتی کدام
مرا گفت از اینجا به مینو برای
پیاده سوی سرو کاشمر رویسد
بدین سایه سرو بن بکربد

یکی سرو آزاده را زرده‌نست
نبشش بر آن زاد سروسهی
گوا کرد مر سرو آزاد را
فرستاد هر سوی کشور پیام
زمینو فرستاد زی من خدای
کنون جمله این پند من بشنوید
با تین پیشینگان منگرید

از نظر بزرگان و دانشمندان اروپائی نیز یک شاخه درخت همیشه سبز - نماینده زندگی جاوید تلقی میشده است و برای برخی درختان همیشه سبز هدیه خدای خورشید و زندگی جاوید بوده است ، حتی برای گروهی از مردم که بوجود شیاطین و غیبه اعتقاد دارند نصب یک شاخه درخت همیشه بهار چون سرو و کاج موجب عدم ورود شیاطین بمنزل میگردد .

در هر حال سبزی (الخضراء) موجب شادی و شادمانی در تمام ادیان است و درخت کریستمس نماینده روح کریستمس و زندگی است . اکنون دوسوم خانواده‌های آمریکائی درخت کریستمس را در تزئین خانه خویش بکار میبرند و هدایائی بدرخت کریستمس آویزان

میکنند ، که بعداً" بین مدعوین توزیع میگردد . آویزان کردن هدیه بدرختان و قربانی کردن برای آنها یک سنت کهنسال است که نمونه‌های امروزی آن دخیل بستن به شاخه‌های درختان میباشد که هنوز در ایران رایج است .

گونه درختان - سالیانه در حدود ۵۰ میلیون درخت در ایام کریستمس در آمریکا و در حدود ۵۰ میلیون درخت در اروپا مورد استفاده و تزئین قرار می‌گیرد .

درختانی که بکار برده میشوند در همه جهان عبارتند از: کاج - سرو - نراد - درخت نوتل - سرو کوهی - سرو خمرمای نراد دوگلاس - معمولاً" چنین درختانی باید دارای شاخه‌های متقارن - سبزرنگ و دارای رایحه معطر باشد .

سوزنی برگان به آن سبب که از خود اکسیژن فراوان تولید میکنند در همه پارکها و گردشگاهها مورد توجه واقع میشوند . کشور کانادا در سال در حدود ۱۲ میلیون درخت به آمریکا صادر مینماید . بطور کلی ایام پائیز از لحاظ تولید درخت کریستمس و صدور و فروش آن اهمیت خاصی دارد . در ایران آمار دقیقی در دست نیست ولی اقلیت مسیحی ایران سالیانه بین ۵۰ تا ۷۰ هزار درخت کریستمس خریداری مینمایند .

نگاهداری درخت کریستمس بجا است که در کشور کم‌درختی چون ایران گلدانهای چوبی زیبایی جهت استفاده از درختان ریشه‌دار سرو و کاج بکار برده شود .

ولیکن از انجام مراسم نسبت به کاشت درخت در محوطه مسکونی و یا پارکها اقدام لازم معمول گردد . یا اینکه ایرانیان مسیحی درخت ریشه‌دار را که دارای گلدان چوبی زیبا است تا مراسم هفت سین نوروزی نگاهداری نمایند و پس از انجام مراسم نوروزی نسبت به کشت آن در منزل و یا در پارکها اقدام نمایند .

در مورد نگاهداری درختان بریده کریستمس باید کوشش شود که درخت در جای سرد و خنک نگهداری شود و نه آن در آب باشد و روی برگهای آن آب پاشیده شود تا برای موقع انجام مراسم سبز و تازه باشد .

در هر حال در آمریکا کوشش بعمل می‌آید که هر خانواده دارای یک درخت کریستمس در ایام عید تولد میلاد مسیح باشد . درخت کریستمس نه تنها موجب تولید درآمد برای تولید کنندگان است ، بلکه موجبات سرگرمی بچه‌ها و افراد خانواده‌ها را نیز فراهم می‌آورد ، درخت هدیه زیبای طبیعت است که به منزل ها می‌آید ، و همراه با خود محتمل است ، بعضی میکروبها و حشرات و علفهای هرز و آتش سوزی و غیره را نیز بی‌آورد .

پس از شب دوازدهم ، که کلیه مواد زائد گردآوری و سوزانده میشود و این شب بقول بعضی روایات سبب آنکه سه مرد دانا در چنین شبی به بتلهم هدایت می‌شوند اهمیت

خاصی دارد . درختان کریستمس هم در چنین شبی گردآوری میشوند و آنها که دوستدار پرندگان هستند درخت را در حیات منزل در جایی گذارده و غذای پرندگان را که در این فصل بسیار کم است بدرخت آویزان می کنند .

درختان غول آسای کریستمس :

استفاده از درختان کریستمس که به مردم روحیه دوستی و صلح و نشاط می بخشد ، امروزه در جشنهای کریستمس بسیار رایج شده است . بخصوص بدین منظور امروزه درختان غول آسای بزرگی را از جنگلها قطع کرده و برای تزئین به میادین و پارکها می آورند . برای نخستین بار در آمریکا در سال ۱۹۱۲ یک درخت ۱۹ متری در نیویورک تزئین شد که در پای آن ۲۰،۰۰۰ نفر مراسم کریستمس را انجام دادند .

در سال ۱۹۱۳ در فیلادلفیا یک درخت ۲۲ متری و در سال ۱۹۲۸ در لوس آنجلس یک درخت ۲۸ متری و در سال ۱۹۴۸ در واشنگتن یک درخت ۴۰ متری و در سال بعد یک درخت ۴۵ متری نراد در نیویورک چراغانی و تزئین گردید .

بلندترین درختی که تاکنون چراغانی شده است یک درخت ۶۰ متری نراد است که در ایالت واشنگتن در غرب آمریکا چراغانی گردید و از ۷۰ کیلومتری مرکز ایالت آورده شد . این درخت دارای ۳۵۰۰ چراغ رنگین بود و بوسیله هلیکوپتر نصب گردید و ۲،۰۰۰ کودک در زیر آن درخت آواز مذهبی خواندند آنچنانکه خاطره سرو کاشمر کاشته زرتشت را بیاد آورد .

در ایالت مونتانا یک درخت ۳۰ متری در سال ۱۹۳۲ و یک درخت ۱۸ متری در سال ۱۹۴۷ چراغانی گردید ، یکی از مهمترین درختان درختی است که هر سال توسط مقام رئیس جمهوری آمریکا روشن میشود .

این مراسم از سال ۱۹۲۳ که یک درخت کریستمس در کاخ سفید رئیس جمهوری کشت گردید و درخت دیگری در پارک لافایت در ۱۹۳۴ غرس گردید تا کنون ادامه دارد و یک درخت پهن برگ بلوط سیصد ساله هم در کارولینای شمالی وجود دارد که در حدود ۲۷ متر بلندی دارد و در ایام کریستمس ۷۰۰۰ چراغ به آن می آویزند .